

DRAGET

ESF 2010-2012

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

KALIX KOMMUN

DRAGET

ESF-projekt 2010-2012

1. Bakgrund

Syfte

Mål

2. Resan genom Draget

3. Rutiner

Möten

Antagning

Utskrivning

Friskvård

4. Arbetsmetoder

5. Resultat

6. Socioekonomisk diskussion

7. Referenser

1. Bakgrund

Allt fler unga i Sverige går varken i skolan eller har ett jobb. De lever i ett utanförskap som för många av dem riskerar att bli livslångt.

Sedan mitten av 2000-talet har gruppen ”Unga utanför” ökat kraftigt. I Sverige är idag ca 23 % av våra ungdomar arbetslösa (1) och Socialstyrelsens senaste rapport (2) redovisar att unga män och kvinnor som får aktivitetsersättning och daglig verksamhet har stigit med ca 163 % på 7 år. Samtidigt redovisar Socialstyrelsen att i hälften av landets kommuner har ingen gått från daglig verksamhet till arbete på fem år. Den största delen av dessa ungdomar har en psykiatrisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det betyder att fler och fler unga människor kommer att hamna i olika dagliga verksamheter och bli kvar där till 65 års ålder. För några av dem är det ett utmärkt alternativ, men många av dessa individer skulle med samordnade, långsiktiga och individuellt anpassade insatser kunna nå ett arbete antingen på hel- eller deltid.

Unga med funktionshinder är i dag en eftersatt grupp och deras behov att finna, få och behålla ett arbete får inte alltid berättigat stöd från samverkande myndigheter, trots att vi idag vet att övergången från skola till arbetsliv är en väldigt kritisk tidpunkt. Erfarenheter visar att många elever inte är mogna för arbetsmarknaden efter skolan och därför har svårt att etablera sig i en anställning. Många är i behov av fortsatta stödinsatser, vilket förutsätter en bättre samordning av samhällets gemensamma resurser för att ge ungdomar rätt stöd vid rätt tillfälle. Det behövs ett långsiktigt, samlat grepp riktat speciellt för dessa ungdomar för att bryta deras utanförskap och passivitet.

En strulig skolgång för en person är många gånger början på en nedåtgående spiral. Det är väldigt svårt att få ett jobb utan gymnasiebetyg, speciellt om föräldrarna är arbetslösa, saknar kontaktnät, om personen har blivit dömd, hamnat i missbruk eller har en psykisk eller neuropsykiatrisk sjukdom. Det är också väldigt svårt att återvända till skolbänken efter många år av ständiga misslyckanden. Det är lätt att det ena leder till det andra och det blir en negativ spiral som kanske börjar med behov av socialtjänst, i kriminalitet eller med sjukskrivning. Oavsett hur historien börjar, slutar den ofta i utanförskap och med en känsla av hopplöshet och misslyckande.

I Kalix kommun startades 2007 ett projekt som skulle hjälpa unga som drabbats av psykiska funktionsnedsättningar att komma in i vardagliga rutiner och börja vänja sig vid arbetsförhållanden. Projektet lyckades väl och 2009 gjordes en ansökan om medfinansiering från Europeiska socialfonden (ESF) för att kunna utvidga verksamheten. Bakgrunden till satsningen på Draget var en medvetenhet om att det fanns unga personer med psykiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i Kalix som saknade meningsfull sysselsättning och levde i utanförskap och isolering. Vid en inventering våren 2007 fann man 35 personer i åldern 19-29 år som hörde till målgruppen. Genom att skapa en verksamhet för dessa ungdomar, där de fick hjälp med rutiner, struktur, ekonomi och socialt samspel sökte Kalix kommun hitta en lösning på den här snabbt växande samhällsproblematiken.

Syfte

Förbereda personer med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning för arbete, praktik eller skola(3).

Mål

- *alla deltagare i projektet ska erbjudas meningsfull sysselsättning*
- *25 % av deltagarna ska komma vidare från meningsfull sysselsättning till arbete på hel- eller deltid, praktik eller utbildning.*
- *Aktörerna som samarbetar i projektet bildar ett nätverk för arbete med rekrytering, metodutveckling och utvärdering av projektet. Nätverket ansvarar för att anskaffa lämpliga platser för utbildning, praktik eller arbete.*
- *Inventera samhället på möjliga framtida arbetsuppgifter som fungerar som meningsfull sysselsättning*
- *Utveckla modellen och dokumentera i form av en handbok för framtida arbete med insatser riktade till personer med psykiatrisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.*

2. Resan genom Draget

I den här avdelningen kommer det att finnas tre målningar som utfördes av en dåvarande medarbetare på Draget, numera medarbetande som handledare. Han fick i uppdrag att, på ett pedagogiskt sätt, beskriva den "resa" man upplever när man är medarbetare på Draget. Idén var först och främst riktad mot de som kom till Draget på studiebesök, ett medel för att lättare kunna förklara Dragets verksamhet. Berättelsen är hans egen, men efter samtal med såväl handledare som medarbetare inom verksamheten, anses tavlorna stämma väldigt bra med den verklighet många säger sig ha upplevt i verksamheten på Draget.

Vad som vid första anblicken för den oinvigde kan framstå som en ansamling allehanda färger och vidunderliga former ska så småningom förklaras.

In i vedens djup

Denna målning är den första i en serie tre bilder som medarbetaren/handledaren fick i uppdrag att genomföra. Den handlar om den enskildes första tid på Draget och hur man upplever den.

Längst ner till vänster finns en bana, vilken den nyantagne medarbetaren skall kliva på och börja gå längs under sin första tid på Draget. Helt enkelt kan man säga att man "är på banan". Man har påbörjat sin resa, men det finns en del svårigheter att uthärda innan man når sina mål. Den första svårigheten är 'vedens djup'. Banan övergår i en stig vilken därefter försvinner in i en skog. I verkligheten handlar den här tiden om att den nyantagne skall få en struktur i sitt liv, att regelbundet komma till jobbet, utföra olika sysselsättningar etc. Enligt konstnären och en del andra man pratat med, är det denna tid som upplevs vara den besvärligaste. Många som kommer till Draget har inte ens arbetat sedan de gått ur skolan, så att börja göra arbetstider till dagliga rutiner är en stor förändring.

Vidare letar sig stigen uppför ett berg. Det är en uppförsbacke, och bergsstigningen blir inte lättare om man dessutom har en psykisk ohälsa att handskas med. När man klarat sig hela vägen uppför backen, kommer man till slut till 'utsikten', tavlan längst upp till höger. Utsikten handlar om en framtids-planering. De flesta som jobbat på Draget under ett antal månader börjar inse att det kanske finns någonting framöver att fundera på. De har fått in rutiner på Draget och fungerar det där så kan det även så fungera på andra ställen.

Kompassriktningen

Efter 3-6 månader, då man vant sig vid ett (i de allra flesta fallen) deltidarbete tillika de tillhörande rutinerna på Draget, börjar man fundera på vad som finns utanför verksamheten. Det är inte alla som känner sig redo vid den här tidpunkten; alla går i sin egen takt, men det är vanligast att folk tänker på framtiden, något som är kärnan bakom idén på Draget. Att ingjuta framtidsförhoppningar hos den enskilde är ett viktigt mål för verksamhetens personal.

'Kompassriktningen' handlar om vilken väg man kan tänka sig färdas efter sin första tid på Draget. Rutinerna är på plats, man har fått upp flåset så att säga. Härvidlag gäller det att forska i vad man kan tänka sig sysselsätta sig med när man eventuellt går ur Draget. Vad man menar med de här riktningarna är nämligen; jobb, utbildning, praktik eller en daglig sysselsättning. Man har provat en del olika arbetsmomenten inom Draget och utifrån det brukar man kunna föreställa sig hur framtiden skulle kunna se ut.

Den här delen av ens resa är dock fortsättningsvis fylld av farhågor, man har en liten farkost och havet är enormt. Molnen och den fladdrande vimpeln tyder på stormiga förhållanden då man skall färdas till havs. Till höger längs med horisonten finns några kantiga former vilka den ensamme, ståendes där på stranden, försöker fokusera på. Målet i det här fallet är en stad, vilken är en symbolik konstnären använder sig av för att beteckna 'vardagen', eller rättare sagt, en verklighet där man har jobb, ett hem etc.

Hem ljuva hem

Hur lång tid en deltagare vistas på Draget beror på personens förutsättningar och omständigheter. Som längst har enstaka medarbetare varit på Draget i två år, medan andra går ur verksamheten efter nio månader; det beror helt på den enskildes psykiska ohälsa och hur mycket tid som behövs för att kunna anpassa sig till dagliga arbetsrutiner.

Syftet med Draget är att den enskilde skall bryta utanförskapet, att hitta en väg in i samhället, antingen genom att hitta ett jobb eller någon utbildning vilken sedermera kan leda till ett jobb. Vad den här målningen ska föreställa är att den enskilde, så att säga, 'landar.'

Sjöfärden som syns till vänster övergår i ett samhälle; ett hus, höghus, en bil, en buss, en fabrik m.m. Vad som menas med allt detta är en känsla av att man återvänt till vardagen, eller en vardag som upplevs av de flesta som innehar ett arbete eller går i skolan. För den som drabbats av en psykisk ohälsa och som kanske aldrig arbetet eller pluggat kan det upplevas som om man på något sätt är pånyttfödd när man börjat jobba eller plugga. Man är återigen, eller för första gången, med i leken.

* * * * *

Huruvida konstnären har lyckats förmedla denna känsla som han själv erfor när han börjat återhämta sig från sina egna bekymmer återstår att se, men han, tillika en del andra, menar att Draget har hjälpt dem att på detta vis, komma igenom den svåra tiden som en psykisk ohälsa kan medföra.

Konstnär: Scott Moller

3. Rutiner

Antagning

Det finns tydliga regler för vägen in till Draget. Det vanligaste tillvägagångssättet är att man anmäls till antagningsgruppen via sin kontaktperson på Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller via Psykiatrin. Men man kan också göra en egenanmälan direkt till någon av Dragets handledare. Den person som tagit emot intresseanmälan, kontaktar i sin tur representanten i antagningsgruppen från respektive verksamheten, som sedan tar upp ärendet vid nästa antagningsgrupp.

För att sprida information och kunskap om Dragets existens och dess verksamhet har ungdomarna gjort egna broschyrer, som kort berättar om målgruppen, verksamheten och antagningsrutinerna. Dessa finns spridda på strategiska platser som väntrum på AF, FK, Psykiatrin, Familjens hus, Individ och familjeomsorgen inom Socialförvaltningen (IFO) samt på Kommunhuset. Draget har även en egen sida på kommunens intranät med information om hur antagningen går till.

Antagningskriterier

Tillhör någon av projektets personkretsar (Psykiatrisk eller neuropsykiatrisk diagnos)

Har möjlighet att nå projektets målsättningar

Yngre än 29 år prioriteras

Bidrar till offentlig medfinansiering av projektet

Accepterar projektets målsättningar.

(Dessa antagningskriterier kommer att revideras då verksamheten inte längre är ett ESF projekt)

Erfarenheter

Från projektstarten antogs deltagarna direkt via antagningsgruppen efter ett kort studiebesök på Draget. Det resulterade i att några av ungdomarna som antagits inte kom till Draget, när det sedan var dags att börja. För att undvika detta introducerades en "provvecka". Det innebär att för att bli antagen till Draget måste man först göra ett studiebesök och sedan minst en provvecka då man är i verksamheten några timmar om dagen, 2-3 dagar under en vecka. Om både ungdomen och handledarna sedan är överrens om att Draget är en bra lösning, tas beslut om antagning vid nästa antagningsgrupp. Efter provveckans introduktion så har alla ungdomar som antagits hos oss fullföljt hela tiden ut.

Vi har också lärt oss under dessa år att det efter antagningen är viktigt att börja på en relativt låg nivå då det gäller närvarotid. Många av ungdomarna vill efter bara någon vecka snabbt öka på sina tider på Draget, men det har i vissa fall visat sig att om utvecklingen går alltför snabbt framåt så kan det bli bakslag senare. Det är viktigt att öka på tiden lite i taget, speciellt med de deltagare som gått hemma under många års tid.

För att Draget ska kunna nå ett så bra resultat som möjligt och kunna skapa en atmosfär och en grupp känsla, som gör att deltagarna växer och utvecklas både socialt och mentalt är det viktigt att gruppen fungerar ihop. Det innebär att det är viktigt för antagningsgruppen att noga överväga varje deltagare som ska antas för att grupp sammansättningen ska bli en hjälp i processen och inte något som leder till att individens problem förstärks eller förvärras.

En stor fördel i Draget är att vi har kontinuerlig antagning under året vilket gör att när någon antas till gruppen är det någon annan som är på väg ut. Detta gör att det blir tydligt att Draget bara är "ett steg på väg" mot något annat och de ungdomar som är på väg ut blir förebilder för de som nyss har börjat.

Ett problem vi upplevt är svårigheten att nå de ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser som ej har någon kontakt inom psykiatrin. Många kommer in till arbetsförmedlingen men fullföljer inte sina möten och avtalade studiebesök där vilket leder till att personen avskrivs från arbetsförmedlingen. Det innebär att de ungdomar som fortfarande bor hemma och inte har någon kontakt med vare sig psykiatrin, försäkringskassan eller socialförvaltningen hamnar mellan stolarna och är svåra att nå. Vi har försökt lösa detta genom att handledarna på både Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen som rutin delar ut Dragets broschyr till alla aktuella ungdomar, i hopp om att de kanske kontaktar oss på eget initiativ i ett senare skede. Målet då Draget inte längre är ett ESF projekt och därmed inte längre beroende av att deltagarna bidrar till den offentliga medfinansieringen är att kunna öka samverkan med skolan. Idag måste våra ungdomar ha en ersättning via Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller Socialförvaltningen, vilket gör att vi ej kan ta emot dem direkt om de avbryter sin utbildning. Planen för framtiden är att ha en tätare kontakt med gymnasiet och högskolan för att så tidigt som möjligt nå de ungdomar som inte klarar av att fullfölja skolan.

Utskrivning

Tiden på Draget varierar mellan ca 1-1 ½ år. Utskrivning sker efter det att sista samverkansträffen har ägt rum. Alla som är delaktiga i den fortsatta planeringen ska då ha fullt klart för sig vad deras uppgift är, oavsett om steget efter Draget innebär skola, arbete eller daglig verksamhet.

Erfarenheter

Viktigt att redan från antagning vara tydlig med att Draget har en början och ett slut och att det är ett steg på väg mot något annat. Alla som antas till Draget måste vara fullt medvetna om att det inte är en arbetsplats där man kan stanna kvar, det är en plats att växa på och hitta sig själv för att sedan veta vad man vill göra den dag man känner sig redo att ta nästa steg. Hela processen från antagning till utskrivning med antagningsgrupper och samverkansmöten är en resa där målet är att den dagen en deltagare skrivs ut från Draget ska alla kontaktpersoner samt deltagaren själv ska vara 100 % säkra på vad deras uppgift är och hur resan ska fortsätta. Steget ska inte kännas för stort och för skrämmande och de personer som "tar över" ska inte vara en helt ny bekantskap för deltagaren.

En viktig orsak till att så många av våra ungdomar lyckats ta steget ut till arbetsliv och skola är att steget ut har skett gradvis. Vi har lärt oss att för att våga ta steget fullt ut från Draget är det viktigt för många att först få stå med ett ben kvar i Draget och ett ben i "verkliga livet". Det har lett till att många av de ungdomar som gått till skola/praktik och skrivits ut från oss fortfarande har varit på Draget några dagar eller några timmar i veckan. Ibland för att jobba, ibland för att få hjälp med läxorna och ibland bara för att få träffa kompisarna och känna tryggheten i gruppen. Att ha en dörr öppen efter utskrivningen och ge en möjlighet för våra ungdomar att ta ett steg i taget i egen takt tror vi har varit en viktig del i att så många klarat sig vidare och inte fallit tillbaka till de rutiner och det liv man hade innan Draget.

Friskvård

En viktig del av rutinerna i Draget är friskvårdstimmarna som är två gånger/vecka. En dag i veckan spelar alla deltagarna innebandy och den andra dagen är lite mer valfri. Då får man välja mellan att simma, gå på gym, promenera eller träna gruppträning tillsammans med en instruktör. Friskvården är inte viktig bara på grund av den fysiska aktiviteten och nyttan med att röra på sig, den är även ytterligare ett tillfälle där ungdomarna måste umgås i grupp, vistas i stora kommunala anläggningar och tränas på det sociala samspelet.

I Rapporten "Orka jobba" (4) finns en sammanställning av ungdomsprojekt inom socialfonden från 2007-2013. Där beskriver man schemalagd friskvård som en av de viktigaste framgångsfaktorerna för ett lyckat projekt vilket är en bekräftelse på att vi prioriterat rätt med två timmar schemalagd friskvård i veckan.

Erfarenheter

Det kan vara svårt att motivera dessa ungdomar till träning. De har oftast ingen aktiv bakgrund och väldigt få har fysisk aktivitet som rutin i det vardagliga livet. Det ställer dessutom krav på att delta i en grupp, anpassa sig efter någon annans önskemål samt att vistas i lokaler som är öppna för alla kommunens medborgare.

Viktigt att försöka ha flera olika alternativ att erbjuda så att alla kan hitta någon aktivitet som passar dem. Det är också ett måste att ha ett stort tålamod, massor med positivt tänkande och att inte ge upp.

Möten

Styrgrupp

Dragets styrgrupp träffas 2 ggr/termin och medlemmarna är representanter från försäkringskassan, arbetsförmedlingen, psykiatrin, nämnden, facket, projektledaren samt utvärderaren för projektet. Ordförande i gruppen är ansvarig områdeschef i kommunen.

Erfarenheter

Viktigt att redan från början se över vilka representanter från de olika verksamheterna som deltar i styrgruppen. Det är en fördel om personen sitter i en ledande position och själv har både kunskap och mandat att ta beslut i vissa frågor. Dessutom måste det självklart vara någon med intresse och engagemang i verksamheten.

Antagningsgrupp

Antagningsgruppen träffas en gång/månad och består av representanter från försäkringskassa, arbetsförmedling, psykiatrin, handläggare från kommunen samt handledare från projektet. Ordförande är projektledaren. Antagningsgruppen är stommen i samverkan och en viktig pusselbit till att Draget nått så bra resultat. Här diskuteras inte bara eventuella nya medlemmar i Draget, det är här vi lär av varandra och knyter viktiga kontakter för att samverkan ska fungera på bästa sätt. På dessa träffar är individen i fokus det blir tydligt att alla jobbar med samma målsättning.

Erfarenheter

Liksom i Styrgruppen är det jätteviktigt att rätt personer sitter med som representant från sin verksamhet. Vi har under projekttiden förnyat gruppens sammansättning vid några tillfällen för att de som sitter med ska känna att de har möjlighet att göra ett bra jobb och för att få en så effektiv grupp som möjligt.

Den stora fördelen med antagningsgruppen är att den möjliggör personliga kontakter och personkännedom. Samverkan och strävan efter att alla jobbar mot samma mål har förbättrats avsevärt sedan dessa träffar startade. Ett forum där representanter från alla instanser som arbetar runt individen träffas öga mot öga och kan lösa problemen som dyker upp direkt på plats är ovärderligt. En sådan samsyn och effektivitet är omöjlig att nå via mail och telefonkontakt då i bästa fall två personer samverkar.

Samverkansträffar

För varje deltagare på Draget har vi tre samverkansträffar. Syftet med dessa är dels att hjälpa deltagaren att tidigt skapa en målbild för att kunna hitta rätt väg ut ur Draget, men de är också det viktigaste forumet för att förbereda alla våra samverkansparter inför utskrivningen.

På **samverkansträff 1** är det oftast den nya deltagaren, en handledare från Draget och en kontaktperson (den person som stod för anmälan till Antagningsgruppen) som deltar. Här gör man en gemensam genomförandeplan samt lägger upp ett schema för hur veckan kommer att se ut.

Vid **samverkansträff 2**, som oftast sker efter cirka halva vistelsen på Draget, har deltagaren oftast börjat måla upp en bild över vad han/hon vill göra efter Draget och kan tillsammans med handledarna göra en plan för hur fortsättningen ska se ut. Beroende på om målet efter Draget är jobb, utbildning eller daglig verksamhet kallas olika deltagare in till samverkansträff nummer två. Det kan vara allt från biståndshandläggare från kommunen, handledare i kommunens dagliga verksamheter, kontaktpersoner från AF, FK, psykiatri eller skolan. På träff nummer två stakas en tydlig färdriktning ut där alla som är involverade i den fortsatta planen ska veta vad deras uppgift är den dagen Draget tar slut.

Samverkansträff nummer 3 är en överlämning och en bekräftelse på att all planering som gjorts nu ska verkställas. Till denna träff kallas återigen endast de personer som är involverade i näste steg efter Draget. Här får deltagaren ytterligare en chans att träffa de personer som kommer att vara kontaktpersoner i fortsättningen och alla vid mötet får en sista chans att koordinera ihop sina resurser för att på bästa sätt kunna hjälpa deltagaren vidare till nästa viktiga steg. Steget bort från Draget och in i arbetsliv, studier eller daglig verksamhet. Målet är att den fortsatta planeringen runt deltagaren ska vara fullständigt klar efter samverkansträff nummer tre, så att alla kontaktpersoner vet sin uppgift i det fortsatta arbetet med att nå det slutgiltiga målet.

Erfarenheter

Samverkansträffarna är en viktig del av samverkansarbetet i Draget. Utan dessa skulle utskrivningen bli ett mycket större och svårare steg att ta för våra deltagare. Träffarna gör det möjligt för alla kontaktpersoner runt deltagaren att jobba mot samma mål och deltagaren har själv möjlighet att vara delaktig i målformuleringen

Deltagarnas arbetsplatsträffar (APT)

Varje onsdag förmiddag är det en arbetsplatsträff på Draget. Där deltar alla deltagare i Draget, bägge handledarna samt, om möjlighet finns, projektledaren. På mötet finns en given dagordning och ordförande och sekreterare väljs för varje träff. Arbetsplatsträffarna är en del av allt jobb som görs för att skapa tydliga rutiner för ungdomarna. Dagordningen ser alltid likadan ut och mötet är alltid på samma dag och vid samma tid. Arbetsplatsträffarna är också en viktig del i att träna på socialt samspel och att våga prata inför en grupp.

En gång/månad är det ett tema på APT vilket innebär föreläsningar och diskussioner i allt från kost och träning till RSMH och våld mot kvinnor.

Erfarenheter

De flesta ungdomar som kommer till oss på Draget upplever att det är det sociala samspelet och kravet på att tillhöra en grupp, med allt vad det innebär, som är den största utmaningen. Att klara arbetsuppgifterna i biltvätten och snickeriet eller följa ordningsreglerna är inte det svåraste, det är att sitta i ett bord tillsammans med andra tex vid möten eller lunchraster och aktivt delta i samtalet som pågår. Det viktigaste med dessa APT är alltså inte ordförandeskapet eller dagordningen och punkterna i sig det är kravet på att delta och att alla måste ha en åsikt och våga prata inför gruppen.

4. ARBETSMETODER

Motiverande Samtal (Mi)

Motiverande samtal (Motivational Interviewing, MI) är en strukturerad samtalsmetod och en personcentrerad form av vägledning för att framkalla och stärka motivation till förändring. Metoden bygger på ett aktivt och empatiskt lyssnande inriktat på klientens förändringsberedskap. I motiverande samtal används samtalsfärdigheter som enkla och komplexa reflektioner, sammanfattningar och öppna frågor.

Båda våra handledare på Draget har MI utbildning och praktiserar denna metod mer eller mindre dagligen i samspelet med ungdomarna.

Supported Employment (SE)

Supported employment är en metod som används för att stödja människor med psykiska eller fysiska funktionsnedsättningar att komma in i arbetslivet. Utgångspunkten för dessa insatser är att personen ska få det stöd och den vägledning som behövs för att kunna få, och behålla, ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. På Draget har vi jobbat med supported employment på olika sätt. Som tidigare nämnts har vi lärt oss att det viktigaste för att lyckas är att ta steget ut från Draget gradvis. Möjligheten att kunna vistas någon dag i veckan eller någon

timme /dag på Draget även efter det att man gått vidare till praktik eller skola tror vi har gett ungdomarna den trygghet de behöver för att klara de motgångar och svårigheter som eventuellt dyker upp. För att övergången till skola eller praktik ska bli så smidig som möjligt har vi även täta kontakter med arbetsgivare och lärare, både inför starten men också varierande lång tid efteråt. Förutom de möten vi har i samverkansträffarna, då sättningen stakas ut och allt ska planeras och samordnas är detta arbete en mycket viktig men också tidskrävande del av handledarnas arbete.

Arbetet är väldigt viktigt på två sätt. Dels för att ge hjälp, stöd och trygghet åt deltagaren som ska lämna Draget, men också för att dela med sig av kunskaper och ge hjälp, stöd och trygghet till arbetsgivaren/läraren. För att skolan och arbetet ska fungera krävs att alla är insatta i de svårigheter och problem som kan uppstå. Den förståelse som krävs för ett lyckat resultat i slutändan kräver både kunskap, stöd och tålamod.

KASAM

Begreppet Kasam myntades av Aaron Antonovsky år 1997. Det står för "känsla av sammanhang" och byggs upp av tre av varandra beroende komponenter; hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet. I sin syn på hälsa strävar Antonovsky efter att se på hälsa/sjukdom ur ett salutogent perspektiv, vilket innebär att han intresserar sig för alla faktorer som vidmakthåller eller skapar god hälsa. På draget jobbar vi med Kasam på många olika sätt.

Hanterbarhet

"Housing first". Stora delar av handledarnas tid på Draget går till att hjälpa deltagaren att få struktur på sin vardag, att få hjälp med myndighetskontakter, skriva på papper, ordna sin ekonomi, ta rätt mediciner osv. Denna struktur med tydliga rutiner över dygnet, kontinuitet och ordning och reda, hjälper deltagarna att kunna *hantera* livet och de svårigheter de ställs inför.

"Lagom stora utmaningar". En annan viktig del i handledarnas arbete är att kunna hitta lämpliga arbetsuppgifter till våra deltagare. Arbetsuppgifter som är "lagom" svåra, dvs deltagaren ska kunna klara av arbetet relativt självständigt, men det får samtidigt inte vara så enkelt att det inte blir en utmaning och känns som ett "riktigt jobb".

"Extra stödinsatser". Då en deltagare har stora problem med att hantera sin vardag och sitt ADL kontaktas kommunens biståndshandläggare. Det kan tex vara så att deltagaren behöver hjälp med att stiga upp på morgonen eller få hjälp med mediciner och mat. För att livet ska kännas fullt hanterbart och att stegen tillbaka till ett liv utan hjälp och med egen försörjning ska ske i "lagom" takt kan denna hjälp ibland vara nödvändig.

Begriplighet

Struktur och Regler. På draget finns tydliga ordningsregler och riktlinjer som alla måste följa. Veckans schema ser "alltid" likadant ut, med ex friskvård måndag och fredag eftermiddag och APT på onsdag förmiddag. Samhällsorientering är ett viktigt ämne på alla de gemensamma rasterna där man tillsammans i gruppen läser dagstidningar och pratar om vad som händer i världen.

Meningsfullhet

Den absolut viktigaste arbetsuppgiften för handledarna på Draget är att hjälpa våra deltagare att se framåt, hitta mål i livet och känna att livet är meningsfullt och värt att leva. Det görs på många olika sätt, här är några exempel:

Att tillhöra en grupp.

Social samvaro/ gemenskap

Friskvård ger ett ökat välbefinnande och en tilltro till den egna kroppen.

Hitta utvecklingsområden och sätta individuella mål som deltagaren kan nå upp till.

"Pygmalioneffekten", vi förväntar oss att våra ungdomar ska lyckas med de mål de själva sätter upp.

Goda exempel. I och med kontinuerlig antagning och arbetet med supported employment har ungdomarna regelbunden kontakt med de individer som lämnat Draget och gått vidare till studier och praktik. Detta gör att det är lätt att hitta en målbild för var man själv vill nå då tiden på Draget är avslutad.

Allt detta sammantaget med många andra detaljer gör att självkänslan ökar för dessa ungdomar. Draget är ofta första stället i deras liv där de känner att de tillhör en grupp på samma villkor som andra och det är här som de första gången känner att de lyckas med det som förväntas av dem. Att få lyckas med de mål man ställer upp, att ha vänner och få en positiv bild över framtiden gör att livet känns meningsfullt och värt att leva.

5. RESULTAT

Under ESF projektets period har 35 ungdomar antagits till Draget. Av dessa antogs tre ungdomar före provvecka och kom inte till verksamheten och två av de antagna har flyttat till annan ort. Av de återstående har 25 avslutat tiden i verksamheten, 14 av dessa har gått till arbete (två män och 1 kvinna), praktik (3 kvinnor) eller studier (fyra kvinnor och 4 män), fem har gått till daglig verksamhet (3 kvinnor och 2 män).

Deltagare i projektet som gått vidare till arbete, praktik eller utbildning är 14 av 20, det vill säga 70%, alltså långt ovan det i projektmålet angivna minst 25%.

35 antagna
25 avslutade
14 har gått till jobb/praktik/utbildning
5 daglig verksamhet
2 har flyttat till annan ort
1 sjukersättning

14/20* = 70 % har gått vidare till jobb/praktik/skola

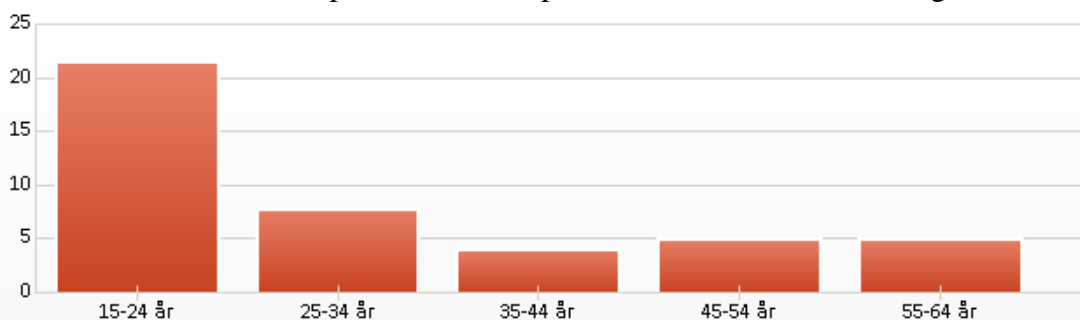
* 25 minus de tre som aldrig startade på Draget samt de två som flyttat till annan ort.

- Alla deltagare som har gått igenom Draget har gått till meningsfull sysselsättning.
- 70 % av deltagarna har gått till arbete på hel- eller deltid, praktik eller utbildning.
- Nätverk har bildats både via styrgrupp, antagningsgrupp och samverkansgrupper som jobbar mot ett gemensamt mål med individen i fokus.
- Inventering av framtida arbetsuppgifter har skett via en förbättrad samverkan med arbetsförmedlingen som redan har en fungerande organisation med det ändamålet.
- En handbok med "Dragetmodellen" har skrivits och Dragets verksamhet har presenterats i en mängd olika sammanhang, till exempel på Östra norrbottens samverkansträff för Arbetsförmedling och Försäkringskassa, Socialnämnd, Handikappråd, Pensionärsråd, Skolan samt på ett möte i Luleå för alla ordföranden i socialnämnderna i länet.

6. SOCIOEKONOMISKA FAKTA + EXEMPEL

Fakta

- Att driva Draget med 2,1 handledare samt hyreskostnader kostar ca 1 miljon kronor/år.
- Under ett år på Draget går ca 10 ungdomar ut från Draget.
- Varje individ på Draget kostar ca 100 000/år.
- År 2011 föddes 129 barn i Kalix Kommun⁽⁵⁾
- Av dessa barn kommer ca 16 (10-15 %) att leva i ett livslångt utanförskap⁽⁶⁾
- Årlig samhällskostnad för utanförskap och psykisk ohälsa ca 490 000 kr/person⁽⁷⁾
- Ett liv i utanförskap skapar samhällskostnader på ca 10-15 miljoner kr/person. Dessa kostnader är en kombination av kostnader för försörjning, vård- och rehab insatser samt produktionsförluster
- Ca var 10:e svensk har sjuk- eller aktivitetsersättning (2)
- I åldern 20-24 år har siffran för aktivitetsersättning ökat med 80 % mellan 2003-2011 (2)
- 73 % av dessa har psykiatriska eller neuropsykiatriska diagnoser. (2)
- Arbetslöshet för personer yngre än 25 år i Sverige i oktober 2012 = ca 23 % (Norge 8,2 %, Finland 18,8 %, Danmark 14,2 %) (1)
- Arbetslösheten för personer yngre än 25 år i Sverige år 1990 = 3- 4 % (1)
- Arbetslöshet i procent fördelat på ålder i oktober 2012 i Sverige

Källa: SCB, AKU

Utöver dessa fakta om ersättningar och arbetslöshet vet vi också att i Sverige sedan 1990-talet har ungdomsgenerationen haft en sämre hälsoutveckling än övriga åldersgrupper framförallt när det gäller psykisk hälsa.

Socialstyrelsen säger i sin folkhälsorapport från 2010 att:

- andelen ungdomar som upplever ängslan, oro eller ångest har ökat
- en tredubbling av andelen unga med sömnbesvär på mindre än 20 år
- det blir allt vanligare att unga vårdas på sjukhus för ångesttillstånd och depression och detta har på 10 år blivit fyra gånger vanligare
- andelen ungdomar som försöker ta livet av sig ökar kraftigt och är tre gånger vanligare än bland vuxna
- olyckor och självmord är de vanligaste dödsorsakerna bland unga
- antalet självmord har de senaste tio åren minskat i flera åldersgrupper, men inte bland ungdomar
- andelen unga med låg ekonomisk standard ökar

Dessa klart blinkande varningssignaler från socialstyrelsen tillsammans med statistik över arbetslöshet, utanförskap och ekonomiska fakta skriker åt oss alla i samhället att vi måste agera på ett bättre sätt än vad vi gör idag. För att ha en chans att lyckas med detta gigantiska uppdrag att få våra ungdomar “tillbaka in på banan” och känna att de bidrar till samhället krävs att vi nyttjar alla resurser som finns tillgängliga, förbättrar det förebyggande arbetet och dessutom samverkar på ett för individen optimalt sätt.

Några små exempel.

1. Barn i Kalix kommun

År 2011 föddes 129 barn i Kalix Kommun (5)

Av dem kommer ca 129 x 12,5 % att hamna i utanförskap (6)

 Ca 16 barn/år

Lågt räknat kommer dessa barn (om de fortsätter sitt liv i utanförskap) under sitt vuxna liv att kosta samhället ca:

$16 \times 10\,000\,000 (7) = \mathbf{160 \text{ miljoner kronor/årskull barn}}$ födda i Kalix Kommun.

2. Draget under ett år.

Av de som gått igenom Draget har ca 70 % gått vidare till jobb/skola eller praktik.

Det innebär ca 7 individer/år.

Om vi räknar pessimistiskt på att alla dessa 7 ungdomar endast kommer att hålla sig borta från utanförskapet i ett enda år för att sedan falla tillbaka i gamla vanor innebär det en besparing för samhället på $7 \times 490\,000 = 3\,430\,000$ kr

Kostnaderna för att driva Draget under ett år är ca 1 miljon kronor.

$3\,430\,000 - 1\,000\,000 = 2\,430\,000$ kr i vinst

Vilket innebär att om vi bara lyckas hålla dessa ungdomar borta från utanförskapet **i ett enda år så har verksamheten ändå gått i vinst med nästan ca 2 ½ miljoner kronor.**

3. Tre av hundra

Det kostar ca 1 miljon kronor att driva Draget i ett års tid och vi har ca 10 deltagare/år...

En deltagare kostar ca 100 000/år .

Om vi räknar högt med att varje deltagare är på Draget ca 1 ½ år innebär det att kostnaden för varje individ blir...

$1,5 \times 100\,000 = 150\,000$ kr

Vi räknar lågt med att det kostar 10 miljoner för **ett liv** i utanförskap.

Om vi på Draget **lyckas med att 3 av 100** ungdomar som deltar i draget klarar sig utan vidare stödinsatser från samhället innebär det en vinst på...

Kostnad för 100 ungdomar på Draget

$100 \times 150\,000 = 15\,000\,000$ kr

Besparing om vi lyckas med att 3 ungdomar inte lever resten av sitt liv i utanförskap

$3 \times 10\,000\,000 = 30\,000\,000$

Vinst = 15 Miljoner kronor

7. REFERENSER

1. Eurostat, European Commission database.
2. Socialstyrelsens folkhälsorapport, 2010.
3. Projekt Draget, Ansökan, 2009.
4. Orka jobba, Ungdomsstyrelsen 2012, ESF.
5. SCB, Statistiska centralbyrån
6. Att förebygga livslångt utanförskap, en handbok för vuxenvärlden, Lasse Mattila (2012)
7. Bättre att stämma i bäcken än i ån, Anders Wadeskog och Ingvar Nilsson (2008)

Av: Ingela Frisk, Projektledare
Scott Moller, Medarbetare

